

УДК 81'373.72+81'272

Краснобаєва-Чорна Ж. В.

ВТОРИННА СЕМІОТИЧНА СИСТЕМА ЦІННОСТІ «ГРОШІ» У ФРАЗЕМИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ ОДНО- ТА РІЗНОСИСТЕМНИХ МОВ)

Статтю присвячено актуальним питанням аксіофраземної прагматики. Визначено специфіку системи кодів культури цінності «гроші» як основного складника фраземного рівня ціннісної картини світу. У ціннісній картині світу поняття «добре» й «погано» імплікують існування одне одного й формують навколо себе семантичний простір, репрезентований у статті фраземами на позначення наявності або відсутності грошей.

Ключові слова: фразема, цінність, аксіофраземна прагматика, оцінка, ціннісна картина світу.

Краснобаева-Чёрная Ж. В. Вторичная семиотическая система ценности «деньги» во фраземике (на материале одно- и разносистемных языков). – *Статья.*

Статья посвящена актуальным вопросам аксиофраземной прагматики. Определена специфика системы кодов культуры ценности «деньги» как основной составляющей фраземного уровня ценностной картины мира. В ценностной картине мира понятия «хорошо» и «плохо» имплицитно существуют друг друга и формируют вокруг себя семантическое пространство, представленное в статье фразеологизмами, обозначающими наличие или отсутствие денег.

Ключевые слова: фразема, ценность, аксиофраземная прагматика, оценка, ценностная картина мира.

Krasnobaieva-Chorna Zh. V. Secondary semiotic system of “money” values in phrasemic (on the material of single-structured and multi-structured languages). – *Article.*

The article is devoted to topical issues of axiophraseme pragmatics. The specificity of the system of culture codes of «money» values as the main component of the phraseme level of axiological world's image is defined. In the axiological world's image the concepts of “good” and “bad” imply the presence of each other and form a semantic space around, represented in the article by phrasemes denoting the presence or absence of money.

Key words: phraseme, value, axiophraseme pragmatics, evaluation, axiological world's image.

Етнолінгвістичні та лінгвокультурологічні студіювання відзначаються нині активізацією досліджень, присвячених опрацюванню вторинної семіотичної системи (див. праці Д. Гудкова [3], М. Ковшової [4], В. Красних [6], Л. Савченко [8], О. Селіванової [9], І. Чибор [12] та ін.). Питання кореляції кодів культури (соматичний (тілесний), просторовий, часовий, предметний, біоморфний (із розподілом на рослинний і зооморфний), духовний [6], антропний, соматичний, зооморфний, фітоморфний, предметний, природний, спатіальний, темпоральний, геометричний, квантитативний, колоративний, моторіальний, каузативний, аксіологічний, кваліфікативний [8] тощо) і ціннісної картини світу, зокрема її фраземного рівня, досі не розглядалося в сучасному мовознавстві, що й зумовлює актуальність статті.

Мета статті полягає у визначенні специфіки системи кодів культури цінності «гроші» як основного складника фраземного рівня ціннісної картини світу. Ціннісну картину світу (далі – ЦКС) позиціоновано як осмислення світу людиною, його фрагментів і статусу людської особистості в цьому світі через оцінку категоризацію в опозиції цінностей і нецінностей. Цінності в ЦКС мають релятивний характер, що виявляється через зв'язок із нецінністю, тобто розкриття змісту цінності, її структурної організації залежить від опозитивної одиниці [5, с. 342]: поняття «добре» й «погано» імплікують наявність одне одного й формують навколо себе семантичний простір, репрезентований у статті фраземами на позначення наявності або відсутності грошей. Традиційно,

функціонуючи у світі цифр і величин, оцінка «погано» вказує на маленьку кількість, а «добре» – на велику. Код культури як вторинна знакова система, за слушним твердженням І. Чибор, акумулює ціннісний для культури зміст і функціонує як спосіб опису світогляду лінгвоспільноти.

Об'єктом студіювання постає цінність «гроші» у фраземіці. Предметом є фраземи на позначення наявності або відсутності грошей, що презентують різні коди культури в українській, російській, англійській і німецькій мовах. Джерельну базу дослідження становлять близько 1000 фразем, почерпнутих з авторитетних фраземографічних видань української [13], російської [14], англійської [16] і німецької [15] мов.

Цінність «гроші» має особливу значущість у житті людини та визначається ефектом грошової напруги – емоційною насиченістю ставлення людини до грошей (любов'ю й ненавистю, заздрістю й жертівністю тощо). Люди відчувають різні й здебільшого сильні почуття, що характеризують цю сферу як емоційно заряджену, контрастну чи амбівалентну.

Складність проблематики цінності грошей, за В. Трахтенбергом, зумовлена чинниками, що позиціонують гроші як мірило цінностей, як знаряддя обігу, як засіб збереження цінностей і як законний платіжний засіб [11, с. 80]. Монетарні відносини кваліфіковано як компонент цілісної системи відносин особистості, що відображає її індивідуальний, суб'єктивно-оцінний, вибірковий підхід до грошей як об'єкта дійсності та являє собою інтеріоризований досвід поведінки з гро-

шима, взаємодії з іншими людьми щодо грошей у специфічній соціокультурній ситуації. У монетарних відносинах виділяють когнітивний (монетарні уявлення), емоційний (оцінка грошей) і регуляторний (монетарні цінності, мотиви, соціальні настанови, норми поведінки) компоненти. М. Семенов і Ю. Мацнев зауважують, що за допомогою грошей легко отримати матеріальні цінності. Перехід грошей у річ відбувається майже автоматично, оскільки саме гроші розглядають як причину чи джерело матеріальних цінностей. Такий причинно-наслідковий зв'язок трансформується у свідомості людей у відношення еквівалентності: гроші дорівнюють матеріальним цінностям, матеріальному добробуту. Тому коректніше говорити про матеріальні цінності безвідносно грошей, про гроші як інструментальну цінність із урахуванням спрямованості особистості [10, с. 107].

Сьогодні, на думку С. Абрамової, гроші виконують не лише економічні, а й соціальні, культурні функції. Зазвичай вони використовуються для отримання інших цінностей, але сучасна культурна епоха знову перетворює їх на самоціль, вони набувають абсолютної цінності. Циркуляцію грошей регулюють економічні, соціальні та психологічні закони [1]. Авторка стверджує, що в сучасній Росії на ставлення до грошей впливає чотири різноспрямовані тенденції: 1) традиційна економічна свідомість, пов'язана з релігійністю, громадськістю, сприйняттям грошей як абстрактної цінності, про яку незручно навіть говорити; 2) радянський менталітет, що визначає гроші як засіб експлуатації й нерівності, якого треба позбутися; 3) вплив західного економізму, який ставить грошові відносини в центр соціальних зв'язків і пріоритетів; 4) кризовий характер економіки, нерозуміння механізмів грошового обігу, низький рівень знань законів ринку і, як наслідок, страх перед залежністю від грошей. Ціннісні судження представників американського етносу про гроші, виявлені Н. Агарковою, свідчать про суперечливе ставлення до них: незважаючи на те, що хтось вважає їх злом, потребу в них відчувають усі. Гроші інтерпретовані як те, що змушує світ обертатися. Гроші перебувають у центрі буття людини, оскільки вони регулюють життєдіяльність [2]. В. Майоренко зазначає, що «аналіз функцій грошей показує, що вони є згустком величезної соціальної й психологічної енергії, що одухотворяє діяльність людей і цивілізує побут» [7, с. 116].

У межах аксіофраземної прагматики цінність «гроші» на фраземному рівні ЦКС представлена фраземною аксіологічною опозицією «Наявність грошей – відсутність грошей» (див. також [5, с. 317–326]) із таким кількісним виявом культурних кодів: предметний – 36%, соматичний – 30%, біоморфний – 16%, гастрономічний – 8%, інші коди культури (природний, часовий, колоративний тощо) – 10%.

Предметний код культури. Цінність «гроші» виявляє цілком логічний зв'язок із лексемами на позначення:

а) грошових одиниць: **карбованець** (*карбованці бряжчать* – «мати гроші»; *бити карбованцем* – «завдавати матеріальних збитків»), **копійка** / рос. **копейка** (*без копійки; ні копійки* – «не мати зовсім грошей»; *перебиватися з копійки на копійку* – «жити дуже бідно, терпіти нестатки»; рос. *ставить ребром последнюю копейку [грош]; до <последней> копейки (копеечки); как одну копейку (копеечку)* – «витратити все»), **гріш** (*ні гроша* – «не мати зовсім грошей»), **пенні** / англ. **penny** (англ. *not have a penny to bless oneself with (not have a penny to one's name)* – «не мати грошей»), **пфеніг** / нім. **Pfennig** (нім. *keinen roten Pfennig haben* – «не мати грошей») з актуалізацією питань обсягу, законності/незаконності заробітку (пор. **карбованець** (*слизький карбованець* – «нечесно здобути гроші»; *довгий карбованець* – «великий і легкий заробіток»), **копійка** (*свіжа (жива) копійка* – «дрібний грошовий прибуток із продажу, торгівлі і т. ін.»), **купон** / рос. **купон** (рос. *стричь купоны* – «жити на ренту, на відсотки із цінних паперів»), **пенні** / англ. **penny** (англ. *earn (make, turn) an honest penny* – «гроші, зароблені чесним шляхом») і **бакс (долар)** / англ. **buck** (англ. *a fast (quick) buck* – «гроші, зароблені швидко й легко (іноді нечесно)»). У межах цієї групи фразем зафіксоване поєднання назви грошової одиниці з лексемою **душа**, що презентує соматичний код культури: «**копійка, шеляг, гріш + душа**» (*не мати [й] копійки (гроша, нічого і т. ін.) за душею; [і (ні, ані)] копійки [зламаної (мідної, щербатої)] ([зламано] гроша, шеляга) нема (немає, не було) за душею (рідко при душі); без шеляга за душею* – «бути бідним, без грошей, без засобів до існування»);

б) вмістища для грошей: **кишеня** / рос. **карман** / англ. **pocket**, причому із семантикою великої або незначної кількості грошей (пор. *кишеня не сходиться; повна (непорожня, набита і т. ін.) кишеня (калитка)*); рос. *толстый [тугой] карман*; англ. *deer pockets і [аж] свистить (гуде і под.) у кишені (у кишенях); у кишені пусто [аж гуде]*; рос. *тощий карман; карманная чахотка*, прост., жарт.), а також з актуалізацією якісної характеристики процесу отримання грошей (*попливти/пливти в кишеню (до кишені)* – «легко, без труднощів дістатися, потрапити комусь (про гроші, майно і т. ін.)» або соціально несхвалюваних шляхів отримання грошей (*набивати (напихати)/набити і (напихати) [собі] кишеню (кишені)*); рос. *набивать карман [мошну]* – «багатіти, наживатися (перев. нечесним шляхом»)), **гаманець** / нім. **Beutel** (*набитий (повний і т. ін.) гаманець* – «мати багато грошей»; *пустий (порожній) гаманець* – «мати мало грошей»; нім. *mein Beutel hat die Schwindsucht*, жарт.; нім. *mein Beutel*

ist leer – «не мати грошей»; нім. *den (seinen) Beutel füllen* – «збагачуватися»), **капшук (калитка)**/рос. **мошна** (*потрусити калитку (калиткою, кишені і т. ін.)*) – «примусити когось витратитися або насильно забрати в кого-небудь гроші»; *розв'язувати/розв'язати капшук* – «щедро платити, не скупитися на гроші»; *труснути (трусонуту) калиткою* – «витратити значну кількість грошей; розщедритися, не поскупитися (про грошові витрати)»; рос. *толстая мошна* – «мати гроші»; **квіш** (*міряти мірками (міркою, ковшем) гроші*) – «бути дуже багатим, мати великий капітал»), **мішок** (*грошовий (золотий) мішок* – «капітал, багатство»), **портмоне**/англ. **purse** (англ. *a light (slender) purse* – «не мати грошей»), пор. також **лопата** (*гребти (загрібати, горнути і т. ін.) гроші лопатою*, зневажл. – «без великих затрат праці дуже швидко багатіти; наживатися»);

в) одягу та взуття: **сорочка**/рос. **рубашка**/англ. **shirt** (*залишитися (лишитися, зостатися) в одній сорочці (без сорочки)*; англ. *lose one's shirt*, розм.; *not have a shirt to one's back* – «збідніти, розоритися»; рос. *снимать <последнюю> рубашку* – «розорити»), **постоли (лапті)** (*обути (озути) в постоли (в лапті)*, заст. – «розорити»).

Відсутність грошей визначається зв'язком із лексемами **болото (багно, калюжа, грязь, грязюка, бруд)** або рос. **грязь** (*витягти (витягнути)/витягати (витягувати) з болота (з багна, з калюжі, з грязі, з грязюки, з бруду)*; рос. *вытаскивать из грязи* – «допомогти позбутися злиднів»), **торба** (*іти (ходити)/іти з торбами (з торбою)* – «жебрати, просити милостиню»; *пустити (з торбою) з торбами [по світу]* – «залишити без майна, довести до зубожіння, злиднів»), розтринькування грошей – із лексемами **труба**/рос. **труба** (*пускати в трубу*) і **вікно** / нім. **Fenster** (нім. *er wirft das Geld zum Fenster hinaus*).

Соматичний код культури. У межах аналізованої групи фразем досить продуктивними є соматизми **нога** та **рука** із семантикою й бідності, і багатства:

1) **нога**/рос. **нога**/англ. **foot**/нім. **Fuß** (*стати (устати, звестися, знятися, піднятися, спинатися і т. ін.)/ставати (зводиться, знімається, піднімається і т. ін.) на [свої (власні)] ноги*; рос. *становиться [вставать, подниматься] на ноги* – «збагатитися»; рос. *на широко ногу*, перев. зі сл. «жити»; нім. *auf grobem Fuß* – «розкішно, багато, без будь-яких обмежень»; англ. *throw one's feet*, жарг. – «жебракувати»; нім. *kalte Füße haben* – «не мати грошей»);

2) **рука**/рос. **рука**/англ. **hand**/нім. **Hand** (*із голими (з порожніми, з пустими) руками* – «відсутність засобів для існування»; *гребти під (до) себе [обома руками (обіруч)]*, зневажл. – «бути зажерливим, збагачуватися, перев. нечесним шляхом»; нім. *eine offene Hand haben* – «бути щедрим»). Соматичний комплекс **рука (долоня)**/англ.

hand/нім. **Hand** + **рот**/англ. **mouth**/нім. **Mund**» визначається лексико-семантичним варіантом (далі – ЛСВ) «ледве справлятися з матеріальними труднощами, нестатками» (англ. *live from hand to mouth*; нім. *von der Hand in den Mund leben*).

Наявність грошей маркована також соматизмами – компонентами фраземи: **рот (горло, пелька)** (*не лізе (не йде) у рот (у горло, грубо в пельку)* – «мати дуже багато грошей»), **пір'я** (*вбиватися/вбитися в колодочки (в палки, в пір'я і т. ін.)*) – «багатіти»), а відсутність грошей – соматизмами **сльози** (*у сльозах* – «бідуючи, у нестатках, злиднях»), **кулак** (*трубити в кулак*, грубо – «терпіти нужду, нестатки, голод»), **палець**/нім. **Daumen** (нім. *einen kranken Daumen haben* – «не мати грошей») і соматичним комплексом **душа**/англ. **soul** + **тіло**/англ. **body**» (*тільки душа в тілі; тільки [сама (одна)] душа залишилася (лишилася)* – «бідний»; англ. *keep body and soul together* – «терпіти нужду, нестатки, голод»).

Соматизми **голова**/нім. **Kopf** (нім. *bis über den Kopf in Schulden stecken* – «винний багато грошей»), **вуха**/нім. **Ohr** (нім. *tief (bis über die Ohren) in Schulden stecken* – «винний багато грошей»), **горб** (*тримати на своєму горбі* – «матеріально утримувати когось»), **спина**/англ. **back** (*за спиною*, зі сл. «жити», «бути» і т. ін.; англ. *be on smb. back*, розм. – «бути на утриманні»; англ. *have smb. on one's back* – «мати когось на утриманні»), **шия (плечі)**/рос. **шея**/нім. **Hals** (*на шию; сидіти на шії (на плечах)*; рос. *садиться на шею*; нім. *j-m auf dem Halse liegen (sitzen)* – «бути під чієюсь опікою, на чієму-небудь утриманні, матеріально обтяжуючи когось»; *злизати (злізати)/злізти з шії* – «жити на власні гроші») презентують різні вияви матеріальної залежності. Ця семантика властива також і поєднанню соматичного та природного кодів в англійській фраземі: **голова**/англ. **head** + **вода**/англ. **water**» (англ. *keep one's head above water* – «уникнення банкрутства, не влізання в борги»).

Біоморфний код культури (із розподілом на рослинний і зооморфний). В українській і російській фраземі в межах **рослинного коду культури** актуалізовано флоризм **липка**/рос. **липка** (*обдерти (обідрати, облупити і т. ін.)/обдирати (облуплювати і т. ін.)*, як (*мов, наче і т. ін.) [ту, молоденьку і т. ін.] липку*; рос. *обдирать [обирать, очищать] как липку* – «забрати в когось гроші, майно, коштовності і т. ін., довести до цілковитого зубожіння; обікрати, обікрасти, пограбувати»), в англійській – флоризм **конюшина**/англ. **clover** (англ. *be (live) in clover* – «жити в достатку та розкоші»). У німецькій мові фразема *ein Land, wo das Geld auf den Sträuchern wächst*, ірон. (флоризм **чагарники**/нім. **Sträuchern**) називає країну, де гроші самі просяться в руки (бу-квально «де гроші ростуть на кущах»).

Із семантикою бідності та банкрутства в рамках **зооморфного коду культури** пов'язані зоосемі-

ми **кішка** (*і кішки нема чим годувати* – «бідний»), **білка** (*оббілувати (обідрати, обчистити і т. ін.), як (мов, ніби і т. ін.) білочку (білку), ірон.* – «забрати в кого-небудь якесь майно, багатство, гроші; відібрати все у когось»), **собака**/нім. **Hund** (нім. *auf dem Hund sein*, розм. – «бідувати»; нім. *vor die Hunde gehen (kommen)*, розм.) – «розоритися»; нім. *auf dem Hund bringen*, розм. – «розорити»), **качка**/англ. **duck** (англ. *a lame duck*, розм. – «біржовий маклер, що розорився»; англ. *a lame duck*, розм. – «підприємство-банкрут»), а із семантикою багатства – зоосемізи «кури» (*[i] кури не клюють*, зі сл. «грошей», а також зі словоспол. «так, що»; рос. *денег куры не клюют*), **півень**/англ. **cock** (англ. *live like a fighting cock*).

Зоосемізи **щур** і **миша** в різних культурах мають протилежні значення під час репрезентації цінності «гроші»: **щур (миша)**/рос. **крыса (мышь)** (рос. *беден как церковная крыса [мышь]* – «дуже бідний»), **щур**/нім. **Ratte** (нім. *die haben für die Ratten* – «мати всього вдосталь»), **миша**/нім. **Maus** (нім. *dicke Mäuse haben*, жарг. – «мати грошенята»). Семантику багатства зафіксовано під час поєднання зооморфного коду з гастрономічним: «миша/нім. **Maus** + окіст/нім. **Speckseite**» (нім. *leben wie Mäuse in der Speckseite*).

У німецькій мові зоосемізм **конячка**/нім. **Pferdchen** визначається ЛСВ «мати грошенята» (нім. *Pferdchen im Stall haben*), а зооморфний комплекс «кінь/нім. **Pferde** + віслук/нім. **Esel**» – ЛСВ «збідніти, розоритися» (нім. *vom Pferde auf den Esel (herunter) kommen*).

Гастрономічний код культури формують лексеми **вареники, кисіль, масло, мед, молоко, сало, сметана** (*молочні ріки й киселеві (масляні) береги; як бобер у салі; як вареник у маслі (у сметані); як мед питу; як сир у маслі; тільки (хіба, лиш) пташиного молока нема (немає, не вистачає, бракує і т. ін.); медові[i] та молочні[i] ріки, нар.-поет.) в українській фраземіці; жир/нім. **Fett**, смалець/нім. **Schmalz**, яйця/нім. **Eier** (нім. *Eier im Fett (Schmalz) haben; im Schmalz sitzen*) у німецькій фраземіці, **жир**/англ. **fat** (англ. *live off (on) the fat of the land*) в англійській фраземіці, що презентують заможне життя, в достатку та розкоші. Лексема **жем**/англ. **jam** (англ. *money for jam (for old rope)*, розм.) має ЛСВ «засоби для існування, здобуті легко, без особливих зусиль».*

Найбільшу кількість ЛСВ в аналізованій групі фразем засвідчує лексема **хліб**/рос. **хлеб**/англ. **bread**/нім. **Brot**, актуалізуючи такі проблеми:

1) власного заробітку: «жити на власні гроші» (*свій хліб (рідше свої хліба); добувати хліб [свій]; мати хліб (шматок, кусок і т. ін. хліба)*; англ. *earn one's bread (by)*; нім. *sein Brot; sein eigen Brot essen*);

2) матеріального утримання: а) «бути на утриманні» (*переїдати/переїсти хліб; з'їсти хліба; на хлібах [на хлібі]; на харчах; їсти хліб; на хле-*

бах); б) «жити за рахунок держави» (*їсти казенний хліб*); в) «жити за рахунок іншого» (рос. *есть чужой хлеб*; англ. *eat smb.'s bread*); г) «жити на утриманні у своїх господарів (про старих непрацездатних слуг)» (нім. *das Gnadenbrot bei j-m essen*);

3) наявності/відсутності заробітку: а) «засоби, необхідні для прожитку, для існування» (*хліб насущний (насушний)*; англ. *daily bread*; нім. *unser täglich Brot; das liebe Brot*, розм.); б) «давати комусь скромний заробіток» (нім. *zu(m) Brot (zu einem Stück Brot) verhelfen*); в) «позбавити когось заробітку» (нім. *j-m das Brot nehmen (j-n ums Brot bringen)*);

4) способів і обсягів заробітку: а) «мати мізерний заробіток» (*перепадати/перепастися на хліб*); б) «засоби для існування, здобуті легко, без особливих зусиль» (*лежаний (лежачий) хліб*); в) «заробітки, здобуті важкою працею, великими зусиллями» (*тяжкий хліб*; нім. *das ist ein hartes (schweres) Brot*, розм.; *(sich D) sein Brot sauer verdienen*); г) «гарний заробіток» (нім. *sein gutes Brot haben*, розм.); г) «жебракувати» (нім. *nach Brot gehen*); д) «заробляти гроші чесно» (нім. *sich (D) sein Brot ehrlich erwerben*);

5) матеріальної характеристики життя: а) «жити в нестатках, у бідності, нужді» (*їсти сухий хліб*; нім. *das liebe Brot kaum haben*); б) «мати все необхідне для життя» (*їсти хліб*).

Гастрономічні комплекси «**хліб (юшка) + вода (квас)**» (*перебиватися з хліба (з юшки) на воду (на квас)*; рос. *сидеть на хлебе и [на] воде*) і «**хліб/нім. Brot + сіль/нім. Salz**» (нім. *nicht das Salz zum Brote haben*) презентують бідне життя; комплекс «**хліб/англ. Bread + масло/англ. butter (сир/англ. cheese)**» має такі ЛСВ: «засоби, необхідні для існування» (англ. *bread and butter (cheese)*) і «жити в достатку та розкоші» (англ. *have one's bread buttered on both sides*). Лексема **хліб** виступає також складником гастрономічного та соматичного комплексів: «**хліб/англ. bread/нім. Brot + пот/англ. mouth/нім. Mund**» (англ. *take the bread out of smb.'s mouth*; нім. *j-m das Brot vom Munde stehlen (abschneiden)* – «позбавити когось заробітку»); «**хліб/нім. Brot + сльоза/нім. Träne**» (нім. *sein Brot mit Tränen essen* – «жити в нестатках»).

Отже, згідно із системою цінностей велика кількість грошей визнана бажаною, а маленька – небажаною. На фраземному рівні ЦКС усіх аналізованих мов поняття «добре – багате»/«погано – мало» та «добре – наявність»/«погано – відсутність» утворюють універсальні нероз'єднувальні пари й співвідносяться із заможним життям, достатком, розкішшю, гарним заробітком і бідним життям, нуждою, нестатками, голодом, жебракуванням, утриманням, мізерним заробітком, що відображає ідею про прагнення людини до володіння грошима. Предметний, со-

матичний, біоморфний і гастрономічний коди культури визначають домінанту метрично-еталонної сфери, що бере участь у структуруванні цінності «гроші» на фраземному рівні ЦКС українця, росіянина, англійця та німця. Самобутні й специфічні репрезентанти вторинної семіотичної системи (соматизми, зоосемізми, флоризми, «харчові» компоненти тощо) мають глибинні ет-

нокультурні нашарування та служать основним джерелом, що визначає категоризацію цінності «гроші» у фраземіці української, російської, англійської та німецької мов.

Перспективу вбачаємо в опрацюванні ієрархічної моделі вторинної семіотичної системи цінності «гроші» на фраземному рівні ЦКС в одно- та різносистемних мовах.

Література

1. Абрамова С. Деньги как социальная ценность: поколенческий срез проблемы / С. Абрамова // Социологические исследования. – 2000. – № 7. – С. 38–41.
2. Агаркова Н. Концепт «деньги» как фрагмент английской языковой картины мира (на материале американского варианта английского языка) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н. Агаркова. – Иркутск, 2001. – 20 с.
3. Гудков Д. Единицы кодов культуры: проблемы семантики / Д. Гудков // Язык, сознание, коммуникация : сб. ст. [отв. ред. В. Красных, А. Изотов]. – М. : МАКС ПРЕСС, 2004. – Вып. 26. – С. 39–50.
4. Ковшова М. Анализ фразеологизмов и коды культуры / М. Ковшова // Известия РАН. Серия литературы и языка. – М., 2008. – Т. 67. – № 2. – С. 60–65.
5. Краснобасва-Чорна Ж. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмально-категорійний вимір : [монографія] / Ж. Краснобасва-Чорна. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 416 с.
6. Красных В. Коды и эталоны культуры (приглашение к разговору) / В. Красных // Язык, сознание, коммуникация : сб. ст. – М. : МАКС ПРЕСС, 2001. – Вып. 19. – С. 5–19.
7. Майоренко И. Концепт «деньги» в языковой картине мира (на материале русской и английской фразеологии) / И. Майоренко // Язык. Дискурс : материалы Межд. науч. конф., посв. юбилею В. Малащенко. – Ростов-на-Дону, 2004. – Ч. I. – С. 115–120.
8. Савченко Л. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти : [монографія] / Л. Савченко. – Сімферополь : Доля, 2013. – 600 с.
9. Селіванова О. Переінтерпретація сенсорного коду культури в українській фразеосистемі / О. Селіванова // Лінгвістика : зб. наук. праць. – Луганськ : Альма-матер, 2004. – № 2(3). – С. 12–20.
10. Семенов М. Ценность денег в разные возрастные периоды / М. Семенов, Ю. Мацнев // Молодежь и ценности современного общества : материалы Всероссийской научно-практической конференции (28–29 апреля 2005 г.) / [гл. ред. В. Разумов]. – Омск : Ютон, 2005. – С. 106–109.
11. Трахтенберг И. Ценность денег / И. Трахтенберг // Денежное обращение и кредит при капитализме. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – 784 с.
12. Чибор І. Репрезентація міфологічного етнокоду культури в українській фразеології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. Чибор. – Чернівці, 2016. – 20 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

13. Словник фразеологізмів української мови / [уклад. В. Білоноженко, І. Гнатюк, В. Дятчук]. – К. : Наукова думка, 2003. – 1104 с.
14. Фразеологический словарь русского языка / [под ред. А. Молоткова]. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – 543 с.
15. Deutsche Idiomatik: Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext / H. Schemann. – Berlin / Boston : De Gruyter, 2011. – 1040 S.
16. Oxford Dictionary of Idioms / [ed. by J. Siefring]. – Oxford : Oxford University Press, 2004. – 340 p.